

Chuyên đề: CÔNG TÁC BỒI DƯỠNG HỌC SINH GIỎI MÔN NGỮ VĂN TẠI TRƯỜNG THPT VIỆT ĐỨC

Người thực hiện: Nguyễn Thị Tố Hằng

Đơn vị công tác: Trường THPT Việt Đức

A. Đặt vấn đề

I – Lí do chọn đề tài

Văn học là tấm gương phản chiếu cuộc sống, mà cuộc sống bao giờ cũng bề bộn và vô cùng phong phú. Mỗi tác phẩm văn chương là một mảnh cuộc sống đã được nhà văn chọn lọc phản ánh. Vì vậy môn văn trong nhà trường có một vị trí rất quan trọng : Nó là vũ khí thanh tao đặc lực có tác dụng sâu sắc đến tâm hồn tình cảm của con người, nó bồi đắp cho con người trở nên trong sáng, phong phú và sâu sắc hơn. M.Goóc- Ki nói : "Văn học giúp con người hiểu được bản thân mình, nâng cao niềm tin vào bản thân mình và làm nảy nở con người khát vọng hướng tới chân lý". Văn học "Chấp đôi cánh" để các em đến với mọi thời đại văn minh, với mọi nền văn hoá, xây dựng trong các em niềm tin vào cuộc sống , con người, trang bị cho các em vốn sống, hướng các em tới đỉnh cao của chân, thiện mỹ.

Nhiệm vụ của người giáo viên dạy văn là phải làm cho học sinh hiểu được cái hay cái đẹp của văn học, kích thích sự hứng thú học tập học văn cho học sinh .Một giờ dạy văn là phải tạo ra được những rung động thẩm mỹ, sâu sắc khiến người ta say mê. Song nhiệm vụ không kém phần quan trọng của giáo viên dạy văn ở trường THPT là rèn luyện kỹ năng văn học cho học sinh. Thực ra không phải từ khi đến trường các em mới có cảm xúc thẩm mỹ, mới có năng lực cảm thụ cái đẹp. Ngay từ th-ở còn nằm trong nôi qua lời ru của bà, của mẹ, lớn lên nghe hát, nghe ngâm thơ ... Qua các nghệ thuật ấy các em đã tiếp xúc với văn chương. Vì thế đến trường thông qua học tác phẩm văn chương những cảm xúc thẩm mỹ của các em phải được uốn nắn, sửa chữa và bồi dưỡng, nâng lên thành năng lực cảm thụ thẩm mỹ đúng đắn. Điều đó muốn khẳng định rằng bồi dưỡng học sinh THPT không những là việc làm đúng đắn mà còn là công việc có tầm quan trọng trong nhà trường phổ thông. Nó góp phần phát hiện bồi dưỡng để tiến tới đào tạo một phẩm chất, một lực lượng lao động đặc biệt của xã hội, lao động sáng tạo nghệ thuật. Nó kích thích cổ vũ mạnh mẽ ý thức tự giác, lòng say mê và ý chí vươn lên trong học tập, tu dưỡng của học sinh nói chung. Nó còn là một việc làm thiết thực góp

phần nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho giáo viên.

Vậy làm thế nào để công tác bồi dưỡng học sinh giỏi đạt được kết quả cao? Đây là một công việc khó khăn đối với giáo viên dạy văn ở trường THPT. Thực tế cho thấy, những đồng chí giáo viên được phân công phụ trách bồi dưỡng học sinh giỏi thực sự hết sức lo lắng, trăn trở bởi họ đã bỏ ra nhiều công sức, lăn lộn với học sinh mà hiệu quả chưa cao, chất lượng đội tuyển vẫn thấp. Là một giáo viên đã nhiều năm tham gia công tác bồi dưỡng học sinh giỏi tôi đã nắm bắt được tình hình này, tôi nhận thấy cần quan tâm tới công tác bồi dưỡng học sinh giỏi. Vì vậy, tôi đã chọn vấn đề để nghiên cứu, để có những suy nghĩ sâu sắc hơn về năng lực cảm thụ của học sinh.

Một lý do nữa khiến tôi chọn chuyên đề này là nhiều năm tôi được giao nhiệm vụ bồi dưỡng học sinh giỏi. Mặc dù kết quả chưa cao, song đó cũng là một thành công bước đầu của tôi trong việc áp dụng những phương pháp, biện pháp, hình thức bồi dưỡng học sinh giỏi. Tôi mạnh dạn đưa ra để anh chị em đồng nghiệp tham khảo, hi vọng rằng những kinh nghiệm nhỏ này phần nào giúp anh chị em đồng nghiệp tháo gỡ những vướng mắc về công tác bồi dưỡng học sinh giỏi ở trường THPT.

II. Mục đích, nhiệm vụ, phạm vi và phương pháp nghiên cứu

1. Mục đích nghiên cứu

Công tác bồi dưỡng học sinh giỏi là một công tác rất khó khăn và phức tạp. Vì vậy, tôi nghiên cứu đề tài này với mục đích tìm ra những giải pháp, hình thức bồi dưỡng nhằm đạt hiệu quả cao. Đồng thời còn nâng cao chất lượng giảng dạy, trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho giáo viên. Làm tốt công tác này, sẽ kích thích mạnh mẽ ý thức tự giác, lòng say mê và ý chí vươn lên trong học tập, tu dưỡng của học sinh nói chung.

2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Đề tài này có ba nhiệm vụ sau :

Nhiệm vụ 1: Tìm hiểu ý nghĩa, tầm quan trọng và những nguyên tắc của việc bồi dưỡng học sinh giỏi.

Nhiệm vụ 2: Tình hình bồi dưỡng học sinh giỏi ở trường THPT.

Nhiệm vụ 3: Một số biện pháp và hình thức tổ chức.

3. Phạm vi nghiên cứu

* Bồi dưỡng học sinh giỏi là một việc làm cần thiết đối với tất cả các khối lớp trong nhà trường THPT, ở đây tôi chỉ nghiên cứu trong phạm vi hẹp. Đó là bàn về một

số biện pháp, hình thức bồi dưỡng học sinh giỏi, cụ thể là bồi dưỡng học sinh giỏi khối 10,11 ở các trường THPT.

* Đối tượng bồi dưỡng ở đây không phải là học sinh lớp chuyên, trường chuyên mà là học sinh ở các trường đại trà.

4. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp chủ yếu khảo sát, nắm bắt tình hình thực tiễn và đúc rút kinh nghiệm thực tiễn giảng dạy hàng năm để tìm ra giải pháp chung.

B – Nội dung

I. Ý nghĩa, tầm quan trọng của việc bồi dưỡng học sinh giỏi văn

Trước khi đến trường, các em đã tiếp xúc với văn chương qua lời ru của mẹ, của bà, qua đài, qua truyện tranh, qua truyền hình, sân khấu ... Và sự xuất hiện những em có năng khiếu văn chương từ trước tuổi tới trường cũng không phải là cá biệt. Các em tới trường thật sự tiếp xúc với tác phẩm văn chương, đối diện với nhà văn qua hình tượng nghệ thuật một cách có hướng dẫn. Học sinh THPT lại ở độ tuổi giàu cảm xúc và trí tưởng tượng, sự cảm thụ tiếp nhận nghệ thuật đang chuyển từ cảm tính đến lý tính. Đây là giai đoạn năng khiếu nghệ thuật nói chung, năng khiếu văn chương nói riêng có cơ hội bộc lộ và phát triển đầy đủ và rõ rệt hơn. Tiếp xúc với tác phẩm văn chương các em tự đặt mình trong cảnh ngộ, tâm trạng của nhân vật, cùng vui buồn, sống khổ với các nhân vật ... Thế giới hình tượng, tiếng lòng của nghệ sĩ qua đó nhào nặn, kích lệ các em từ năng khiếu văn chương đến năng khiếu sáng tạo nói chung. Vì vậy, bồi dưỡng học sinh giỏi là việc làm đúng đắn, cần thiết có tầm quan trọng trong nhà trường THPT.

Công tác bồi dưỡng học sinh giỏi ở trường THPT có ý nghĩa thật to lớn. Nó góp phần đào tạo một lực lượng lao động đặc biệt của xã hội, lao động sáng tạo nghệ thuật. Nó phát hiện ra những tài năng, nhân tài cho đất nước. Phát hiện và bồi dưỡng kịp thời năng lực cảm thụ văn chương là thể hiện sâu sắc tinh thần nhân văn cao đẹp của chế độ ta, của các nhà giáo. Và vì vậy nó kích thích cổ vũ ý thức, tinh thần, thái độ học tập của học sinh. Khác với môn học khác, trong dạy học tác phẩm văn chương, những học sinh có năng khiếu thật sự, nhiều khi có những phát hiện về tác phẩm mà giáo viên không thể ngờ tới. Vì vậy công tác này còn là việc làm thiết thực góp phần nâng cao ý thức và trình độ chuyên môn, trình độ nghiệp vụ cho giáo viên.

II. Tình hình bồi dưỡng học sinh giỏi ở trường

Việc bồi dưỡng học sinh giỏi nhằm phát hiện tài năng, nâng cao năng lực cảm thụ văn chương cho học sinh. Vì vậy đây là công việc diễn ra thường xuyên hàng năm, là một công tác trọng tâm ở các nhà trường. Hàng năm, sở giáo dục đào tạo Đắk Lắk vẫn tổ chức kỳ thi chọn học sinh giỏi đối với mỗi khối lớp. Song một khó khăn lớn đối với các nhà trường là tất cả những học sinh có năng khiếu đều thích thi môn tự nhiên số còn lại phần nhiều là học sinh khá. Vì vậy việc chọn học sinh có năng khiếu để bồi dưỡng rất khó, số lượng học sinh thì ít mà các môn thi lại nhiều. Mặt khác, do nhận thức của một số phụ huynh lại không muốn cho con em mình tham gia đội tuyển văn cho nên thường thì những học sinh có năng khiếu cả về tự nhiên và xã hội thì các em lại không yêu thích và ham mê học văn. Và ngược lại, lại có những học sinh rất thích học văn nhưng lại không có năng khiếu gì về văn chương. Điều này có ảnh hưởng không ít đến chất lượng của đội tuyển văn.

Một khó khăn nữa của giáo viên bồi dưỡng học sinh giỏi đó là vấn đề tài liệu, nhất là phương pháp, hình thức bồi dưỡng. Kinh nghiệm thì chưa có là bao mà những bài viết, những chuyên đề về vấn đề này còn quá ít. Chính từ những lý do này mà các giáo viên rất lo lắng khi đi học phân công bồi dưỡng, đặc biệt có những đồng chí tìm lý do này, lý do khác để từ chối bồi dưỡng đội tuyển. Đây là một tình hình thực tế mà tôi nắm bắt được thông qua trao đổi, gặp gỡ trực tiếp với một số giáo viên bồi dưỡng đội tuyển ở trường. Thực tế trên đã giúp tôi nhận thức sâu sắc hơn về công tác này.

III. Một số hình thức bồi dưỡng học sinh giỏi môn Văn

1. Những yêu cầu có tính nguyên tắc trong việc bồi dưỡng

- Việc bồi dưỡng học sinh giỏi phải gắn liền với giáo dục tư tưởng, đạo đức, các em vừa đi học bồi dưỡng và phát huy năng khiếu vừa đi học có ý thức học tập và học tập nghiêm túc các môn học khác.

- Tránh các khuynh hướng "Nuôi gà chọi", "Thành tích chủ nghĩa", "Tính thời vụ".

- Phải động viên đi học sự quan tâm của tập thể học sinh, nhất là giúp đỡ, động viên của gia đình và các đoàn thể địa phương đối với việc bồi dưỡng học sinh năng khiếu. Đồng thời bản thân học sinh có năng khiếu, phải phát huy đi học vai trò tích cực đối với việc học tập của tập thể.

2. Một số biện pháp và hình thức bồi dưỡng.

Nh- đã nói ở trên khó khăn lớn nhất của các giáo viên dạy bồi d- ỡng học sinh giỏi là tài liệu, sách tham khảo còn quá nghèo nàn, vì vậy mà các giáo viên phải mày mò sáng tạo ra những ph- ơng pháp cho phù hợp với từng bộ môn. Qua nghiên cứu, tìm tòi sáng tạo, kết hợp với một số anh chị em đồng nghiệp tôi mạnh dạn đ- a ra những hình thức bồi d- ỡng sau:

2.1. Tổ chức kiểm tra năng khiếu, năng lực học sinh:

Đây là công việc đầu tiên của ng- ời giáo viên dạy bồi d- ỡng. Mỗi giáo viên phải nắm đ- ợc năng lực của từng học sinh trong đội tuyển: năng lực diễn đạt, năng lực cảm nhận, năng lực sáng tạo... Công việc này đ- ợc tiến hành bằng cách giáo viên tổ chức cho học sinh làm bài kiểm tra tại lớp. Sau khi đã có bài giáo viên chấm chữa bài cho học sinh lấy kết quả, phân loại chất l- ợng học sinh để có kế hoạch bồi d- ỡng.

2.2. Kiểm tra khả năng nắm kiến thức cơ bản của học sinh

Sở dĩ phải có b- ớc này bởi một yêu cầu đối với học sinh giỏi là phải nắm vững kiến thức cơ bản cái gọi là phần "Nền, rồi mới khơi gợi và nuôi d- ỡng, phát triển cảm xúc, lòng yêu mến văn ch- ơng và nhu cầu sáng tạo nghệ thuật cho các em. Đây là biện pháp có tính ph- ơng pháp, thậm chí gần nh- một nguyên tắc trong dạy học văn cho học sinh giỏi.

2.3. Cung cấp những kiến thức về lí luận văn học cho học sinh.

Qua một số năm giảng dạy, tôi nhận thấy, ở lớp 10 học sinh ít đ- ợc học những kiến thức về lí luận văn học, các em hiểu những khái niệm về lí luận văn học còn mơ hồ cụ thể là những kiến thức về tác phẩm văn học, đặc tr- ơng cơ bản của văn học, nhân vật, cốt truyện... Vì vậy mà giáo viên cần cung cấp những kiến thức lí luận này cho học sinh, giúp học sinh hiểu rõ hơn để từ đó học sinh biết vận dụng nó khi phân tích, cảm thụ tác phẩm văn ch- ơng.

2.4. Hướng dẫn học sinh phương pháp, kĩ năng làm bài

Sau khi cung cấp những kiến thức về lí luận văn học cho học sinh, giáo viên tiến hành h- ớng dẫn học sinh kỹ năng ph- ơng pháp làm bài. Giáo viên cần h- ớng dẫn cụ thể từng b- ớc cho học sinh bởi tuy là học sinh giỏi nh- ng ngay cả những cách dùng từ, đặt câu, viết đoạn học sinh cũng còn có nhiều v- ớng mắc. Vì vậy mà giáo viên phải dành một khoảng thời gian nhất định, có ít nhất là từ 12 tiết học để rèn kỹ năng lập dàn

ý, dựng đoạn, liên kết đoạn...

2.5. Xây dựng hệ thống câu hỏi, bài tập để rèn luyện kỹ năng

Xây dựng hệ thống câu hỏi, bài tập để rèn luyện kỹ năng cho học sinh là một công việc cần thiết. Song, giáo viên phải xây dựng có hệ thống, phân chia theo mảng, chuyên đề, chủ đề không đ- ọc dạy tràn lan, chung chung, thích chỗ nào dạy chỗ ấy. Dĩ nhiên hệ thống câu hỏi phải bám sát ch- ơng trình nội dung kiến thức mà các em đã đ- ọc học.

VD : Một số chuyên đề, chủ đề tiêu biểu

- Cảm hứng nhân đạo trong văn học trung đại và hiện đại
- Hình ảnh đất nước trong văn học giai đoạn 1945-1975
- Chủ đề người trí thức trong văn học lớp 11
- Hình ảnh người phụ nữ trong tiến trình văn học
- Chủ đề người lính trong kháng chiến chống Pháp
- Chủ đề ng- ời nông dân Việt Nam...

* *Giáo viên cho học sinh thực hành theo hệ thống câu hỏi:* Chuyên đề, chủ đề trên giáo viên tổ chức cho học sinh thực hành d- ưới hình thức ra đề bài yêu cầu học sinh thực hành, sau đó chấm chữa, nhận xét, đánh giá những - u khuyết điểm của từng học sinh, giúp học sinh nhận ra đ- ọc những lỗi sai của mình, những thiếu sót phải bổ sung. Đồng thời h- ớng dẫn học sinh cách làm bài một cách tỉ mỉ.

VD: Khi h- ớng dẫn học sinh thực hành chủ đề về "Ng- ời phụ nữ trong văn học trung đại, giáo viên phải h- ớng dẫn một cách cụ thể: Từ cách viết mở bài sao cho hấp dẫn, cách trình bày ý sao cho hợp lý. Ngoài việc h- ớng dẫn học sinh cảm nhận về nội dung, giáo viên l- u ý với học sinh phải biết sắp xếp nhân vật theo tiến trình của lịch sử văn học, không nên trình bày lộn xộn, nhớ tới nhân vật nào thì nói tới nhân vật ấy .

Phải h- ớng dẫn các em biết chủ động mở rộng và thu hẹp về dung l- ợng bài viết theo giới hạn khác nhau mà bài viết vẫn giàu cảm xúc và thể hiện bật nổi t- t- ờng , chủ đề .Đây là hình thức quan trọng và phải tiến hành th- ờng xuyên bởi học sinh càng làm quen với nhiều dạng đề, càng viết nhiều thì sẽ thành thói quen , có nhiều kinh nghiệm khi viết " Trăm hay không bằng tay quen,.. Bên cạnh việc rèn luyện kỹ năng, viết bài, hình thức này còn cung cấp bổ sung rất nhiều kiến thức cho học sinh.

Một yêu cầu đối với hình thức này là phải cho học sinh thực hành trên lớp, hạn chế ra bài tập cho học sinh về nhà bởi ở nhà học sinh th- ờng có thói quen tham khảo,

sao chép nhiều trong tài liệu . Vì vậy bài viết sẽ không thể hiện đ- ợc thực chất khả năng, năng lực vốn có của học sinh.

2.6. Kết hợp nghị luận xã hội với nghị luận văn học

Thông th- ờng một đề thi học sinh giỏi văn có hai phần: Phần nghị luận xã hội với nghị luận văn học. Vì vậy trong quá trình bồi d- ỡng giáo viên không đ- ợc bỏ qua ôn luyện giảng dạy kiến thức văn học và kiến thức xã hội cho học sinh. Giáo viên có thể tiến hành với những hình thức sau :

- Hệ thống những kiến thức đã học: - Kiến thức về các phong cách ngôn ngữ
 - Kiến thức về tác giả, tác phẩm
 - Những biện pháp tu từ
 - Kiến thức về nghị luận xã hội

Đối với từng loại đơn vị kiến thức giáo viên hướng dẫn học sinh ôn tập và phải có hệ thống bài tập ứng dụng với từng loại. Th- ờng thì học sinh có thói quen khi làm bài tiếng việt hay trả lời vắn tắt, nh- ng đối với học sinh giỏi thì phải trình bày rõ ràng, mạch lạc khoa học cho nên giáo viên phải h- ớng dẫn cụ thể cho học sinh từ cách trình bày, cách phân tích giá trị của từ, biện pháp tu từ...

2.7. Tổ chức cho học sinh nhận xét văn của bạn để sửa văn mình

Song song với việc tổ chức cho học sinh luyện tập thực hành, giáo viên cho học sinh tự đọc văn bạn để sửa văn mình. Thông qua cách làm này học sinh có thể tìm ra đ- ợc những nh- ợc điểm của nhau và sửa chữa cho nhau, ngoài ra còn có thể học tập ở nhau những điểm tốt. Hoặc học sinh có thể sửa bài của mình sau khi thầy cô giáo đã chấm. Chú ý những thiếu sót mà thầy giáo đã phát hiện, viết lại theo chỉ dẫn. Ngoài ra giáo viên dành ít thời gian để h- ớng dẫn học sinh đọc tài liệu tham khảo, nhất là đọc các bài văn đạt giải để giúp học sinh học tập thêm ở văn ng- ời hoặc có thể tham khảo những bài làm tốt của học sinh ở ngay trong đội tuyển.

Với những hình thức này đòi hỏi giáo viên phải nghiên cứu nhiều tài liệu, nâng s- u tầm mới có thể cung cấp đ- ợc nhiều tài liệu cho học sinh. Đồng thời cũng yêu cầu học sinh phải có sở tích lũy văn học mới học tập đ- ợc ở bạn và có thêm nhiều vốn văn học.

2.8. Thảo luận trao đổi và giải đáp thắc mắc

Sau khi đã sử dụng các hình thức trên, giáo viên dành một thời gian nhất định

một đến hai buổi học cho học sinh thảo luận những kiến thức đã đ- ọc học .Tập hợp những ý kiến thắc mắc, băn khoăn, v- ớng mắc để giải đáp bổ sung củng cố lại giúp các em có một l- ợng kiến thức vững vàng tr- ớc kỳ thi.

Trên đây là một số biện pháp, hình thức bồi d- ỡng học sinh giỏi mà tôi đã áp dụng trong quá trình bồi dưỡng cho học sinh giỏi môn ngữ Văn.

C. Kết luận

Bồi d- ỡng học sinh giỏi là một công tác trọng tâm ở các nhà tr- ờng phổ thông. Nhiệm vụ của mỗi giáo viên là phải nâng cao đ- ọc chất l- ợng giảng dạy, bồi d- ỡng học sinh giỏi, để phát hiện và bồi d- ỡng đạt kết quả tốt ng- ời giáo viên là yếu tố cơ bản. Giáo viên thật sự phải có năng lực, năng khiếu s- phạm, đồng thời phải có tâm huyết với nghề nghiệp, biết tôn trọng tài năng .Chất l- ợng học sinh giỏi không chỉ thể hiện đánh giá năng lực, năng khiếu văn ch- ơng của học sinh mà còn thể hiện năng lực bồi d- ỡng của mỗi giáo viên nói riêng và chất l- ợng giáo dục của nhà tr- ờng nói chung. Trên thực tế, các nhà tr- ờng THPT coi đây là cái đích để thi đua cho nên công tác này đã đ- ọc quan tâm đặc biệt. Song qua việc nghiên cứu chuyên đề này cho phép tôi có một vài đề nghị sau :

*** Đối với giáo viên:** - Không đ- ọc ép buộc học sinh, phải để học sinh tự chọn môn học mà mình yêu thích và có năng khiếu về môn đó.

- Những giáo viên đ- ọc phân công giảng dạy bồi d- ỡng phải có kế hoạch, ch- ơng trình cụ thể, tránh dạy chay, thích gì dạy nấy.

- Phải thật sự nhiệt tình say mê, tận tụy với học sinh.

*** Đối với nhà trường :**

- Phải quan tâm nhiều hơn công tác này, động viên kịp thời những giáo viên trực tiếp dạy bồi d- ỡng cả về vật chất lẫn tinh thần.

- Tăng c- ờng cơ sở vật chất , trang thiết bị dạy học cho giáo viên : Tài liệu , sách tham khảo ...

- Phải th- ờng xuyên kiểm tra việc bồi d- ỡng của giáo viên.

Trên đây là chuyờn đề của tôi về công tác bồi d- ỡng học sinh giỏi môn Ngữ Văn được thực hiện tại trường THPT Việt Đức. Vì điều kiện thời gian nghiên cứu hạn hẹp và trình độ năng lực hạn chế, đề tài của tôi chắc chắn sẽ còn nhiều thiếu sót. Do vậy tôi

rất mong đ-ợc sự góp ý của các đồng nghiệp và các cán bộ chuyên trách để tôi được học hỏi và rút kinh nghiệm. Tôi xin chân thành cảm ơn.

Cư Kvin, ngày 16 tháng 2 năm 2019

Người viết

Nguyễn Thị Tố Hằng